

Oeverzwaluwen bij Kiefkampen | R. den Hartog

Broedkolonies van Oeverzwaluwen tussen Vecht en Eem in 2020

Dick A. Jonkers

Elk jaar is het weer een feest om in het voorjaar langs te gaan bij de reeds bekende oeverzwaluwkolonies met een kunstwand of een natuurlijke wand en dan te kijken of zij al zijn teruggekeerd. Behalve op die locaties wordt er in die periode tegelijkertijd gepoogd het voorkomen ook elders in de regio te ontdekken. In het hele onderzoekgebied van de Vogelwerkgroep worden ook potentiële nestelplekken in hun leefgebieden in de gaten gehouden. Het aantal bezette nestgangen wordt geteld in de periode dat er ringonderzoek wordt uitgevoerd.

Beheer

Voorafgaand aan het broedseizoen worden de wanden geschikt gemaakt voor bewoning. Wat er moet gebeuren varieert per kolonie en verschilt van

jaar tot jaar. Soms moeten een of meer ingestorte stukken van een zandwand weer voldoende steil worden gemaakt. De in het vorige seizoen bezette nestgangen worden schoongemaakt en daarna opnieuw gevuld. Vele handen maken licht werk en gelukkig is dat ook hier het geval. Dankzij de assistentie van vrijwilligers van de Vogelwerkgroep, Nardinclant Landschapsbeheer en het Goois Natuurreservaat kon deze arbeidsintensieve klus bij een aantal kolonies worden geklaard. Bij andere werd helaas minder onderhoud gepleegd.

Fenologie

In het voorjaar is in de omgeving van de Riolwaterzuiverings-installatie in Huizen (RWZI) gekeken wanneer de Oeverzwaluwen daar voor het eerst werden signaleerd. Op 19 april

foerageerden er bij de vogeleilandjes aan het begin van de Huizerpier, boven het Gooimeer, enkele tientallen exemplaren. Van een paar locaties elders in het land kwamen eveneens berichten uit april. Begin april was dat het geval rond Utrecht en 12 april op diverse plaatsen in de omgeving van Meppel. Bij de kolonie in de groeve Oostermeent, waar ook geregeld werd geobserveerd, zwierven pas op 14 mei de eerste exemplaren rond.

Het weer bij vestiging en in de broedperiode

Uit de maandoverzichten van het KNMI komt naar voren, dat het in april zonnig, zeer zacht en droog was. De maand mei kenmerkte zich eveneens door zeer zonnig weer met nog steeds droogte. Juni daarentegen was aan de natte kant, maar wel zonnig. Juli was koel en vrij droog, met een normale hoeveelheid zon. Uit de resultaten lijkt naar voren te komen dat de aanhoudende droogte in de vestigingsperiode een negatieve invloed heeft gehad op de aantallen broedparen in verschillende kolonies. Bij sommige waren het echter andere factoren die een rol speelden.

Bewoond en onbewoond

De verwachtingen waren hooggespannen bij de natuurlijke wanden. In de vestigingsfase was het namelijk kurkdroog,

Oeverwaluwen bij Kiefkampen | R. den Hartog

wat bij de zandwanden tot instortingen zou kunnen leiden. Gelukkig bleek achteraf dat we voor wat betreft het totaal aantal broedparen in het onderzoekgebied hoger uitkwamen. Het kwam uit op 508, een stijging dus van 33 paren ten opzichte van het vorige broedseizoen. Dit ondanks het feit dat er drie kolonies minder waren dan in 2019 (Figuur 1). In het onderstaande wordt aandacht geschonken aan de situatie in de vaste kolonies, die vrijwel ieder jaar bezet zijn. Verder wordt aandacht besteed aan niet bezette kolonies en pogingen tot vestiging die er zijn ondernomen.

Cito Horstermeer (Nederhorst den Berg)

Dankzij de eigenaar van het transportbedrijf, die van jaar tot jaar

enthousiaster wordt, mogen de bergen met aarde nu in het voorjaar en de zomer blijven liggen, ondanks de ruimte die zij in beslag nemen. Er is al voorzichtig gepolst naar de mogelijkheid om hier een permanente kunstwand te plaatsen. Daar leek hij niet afwijzend tegenover te staan. Wanneer met hulp van o.a. het Dineke Sluijters Vogelfonds en de provincie Noord-Holland de financiën bijeen kunnen worden gebracht, ligt hier een kans voor de aanleg van een kunstwand. Begin mei waren in de zandhopen plekken waar nestgangen waren. Eén met rond de 80 nesten en niet ver daarvan af een hoop met circa 50 nesten. Uiteindelijk kwam het totaal uit op 260 nesten. Voortdurend bestond instortingsgevaar en was er sprake van oprukkende plantengroei die belemmerend werkte.

Kiefkampen (Naarden)

De zandwand van deze locatie aan de Overscheenscheweg had met 120 paren een heel goede bezetting. De wand was vorig jaar met hulp van het Dineke Sluijters Vogelfonds in orde gemaakt en daar werden dit jaar de vruchten van geplukt. Dit in tegenstelling tot vorig jaar toen er niet gebroed werd. Er hangen donkere wolken boven het voortbestaan van deze oeverwaluwkolonie. De provincie Noord-Holland gaat de Keverdijksche en Overscheensche Polder deels onder water zetten om het waterpeil in het Naardermeer op orde te houden. De enige boer moet zijn land aan de provincie overdragen. Ook de stal met daarachter de wand gaat van eigenaar veranderen, dus de toekomst is erg onzeker. Door Rob Moolenbeek zijn er 160 Oeverwaluwen geringd en 15 gecontroleerd van andere kolonies (terugmeldingen). Deze gegevens zijn deels verwerkt in het overzicht 'Ringonderzoek'.

Oostdijk (Naarden)

Vorig jaar was deze kunstwand nog bezet door 13 paren. Dit jaar bleef hij onbewoond. De oorzaak was het feit dat er geen onderhoud had plaatsgevonden. De oude gaten waren niet gereinigd en opnieuw gevuld met zand. Ook was de begroeiing vóór de wand niet gemaaid. Toch kan dit niet alleen de oorzaak zijn van

Figuur 1. Oeverwaluwkolonies tussen Vecht en Eem in 2020.

Locatie en gemeente (2020)	Aantal nesten in		Type wand
	2020	(2019)	
Cito Horstermeer (Nederhorst den Berg)	260	(167)	zand/aarde
Kiefkampen (Naarden)	120	(0)	zandwand
Oostdijk (Naarden)	0	(13)	kunstwand
Golfbaan Naarderbos (Naarden)	0	(3)	zandwand
Zanderij Crailo (Hilversum)	12	(33)	kunstwand
RWZI Wolfskamer (Huizen)	112	(91)	kunstwand
Groeve Oostermeent (Blaricum)	4	(48)	zandwand
Raboes (Eemnes)	0	(120)	kleiwand
Totaal	508	(475)	

Situatie bij de broedwand Golfbaan Naarderbos - augustus 2019 | Erick Groothedde

het ontbreken van Oeverzwaluwen, want de overige plekken waar genesteld kon worden, waren wel in orde.

Golfbaan Naarderbos (Naarden)

Ook bij deze plek werd niet gebroed. Net als bij de vorige wand was er niets aan beheer gedaan. Hij zag er in 2020 nog net zo uit als op bijgaande foto en was dus ongeschikt.

Vorig jaar zagen nog drie paren Oeverzwaluwen kans om er te broeden en brachten er hun jongen groot.

Zanderij Crailo (Hilversum)

In deze kolonie was het aantal broedparen aanzienlijk lager dan in het voorgaande jaar. Van de honderd aanwezige broedmogelijkheden waren er maar 12 bezet tegen 33 in 2019. De oorzaak daarvan is niet duidelijk, want de kunstwand lag er goed bij en in de omgeving leken de omstandigheden voor hun prooidieren dat ook. Met het aantal van 60 paren in 2018 in het achterhoofd en het kleine aantal van dit jaar is er sprake van een gestage afname.

RWZI (Huizen)

Met 112 broedgevallen deed deze kolonie het goed. De meeste aangeboden nestelgelegenheden in de kunstwand zijn bezet geweest. Met het Gooimeer als een

groot voedselreservoir 'voor de deur' is zo'n prima bezetting niet verwonderlijk.

Groeve Oostermeent (Blaricum)

Helaas bleef het onderhoud ook hier achterwege. Op 12 mei waren er 18 paren aanwezig, die voor deze natuurlijke wand heen en weer vlogen en ook boven het terrein in de voormalige groeve foerageerden. Uiteindelijk kwamen er toch nog vier paren tot broeden. Hoewel er af en toe een vos is gesignaleerd zijn er geen graafsporen aangetroffen in de kolonie op plekken die voor dit zoogdier bereikbaar waren.

Raboes (Eemnes)

Het begint eentonig te worden, maar ook hier was wat aan de hand. Er was een conflict hetgeen resulteerde in het wegblijven van de broedende Oeverzwaluwen. Desondanks kwamen er wel wat Oeverzwaluwen kijken. Bij een controle op 13 mei vlogen vier exemplaren voor de wand. Tijdens daarna volgende controles was er geen enkele meer te zien.

Hilversumse Bovenmeent (Hilversum)

Helaas is de vaste kolonie van de wand in de Hilversumse Bovenmeent door achtereenvolgend gebrek aan onderhoud (van Natuurmonumenten) in onbruik

geraakt. In 2017 waren er voor het laatst broedparen aanwezig.

Pioniers

Ieder jaar weer zijn er Oeverzwaluwen die pogingen doen om te gaan broeden op plekken die slechts tijdelijk geschikt zijn. Een enkele keer duurt dat wat langer en zijn er zelfs broedsels, waarvan de jongen kunnen worden grootgebracht. In 2016 was er broedsucces van 51 paren die kans zagen in de nieuwbouw van de Blaricummeent jongen groot te brengen. Vorig jaar was dat daar ook al het geval in een zandstort, waar vier broedsels uitvlogen. In dit gebied waren er in een zandhoop in april 43 gaten gegraven. Een week later was de hele grondhoop verdwenen. Mogelijk heeft er ook in een wandje achter een boerderij in de Noordpolder een kleine kolonie gezeten. Dit dient nog bevestigd te worden (med. R.G. Moolenbeek).

Ringonderzoek uitgevoerd door Engbert van Oort

In 2020 zijn voor onderzoek in acht vangsessies in totaal 786 Oeverzwaluwen gevangen. Hiervan werden er 505 voor het eerst geringd in het onderzoeksgebied van de Vogelwerkgroep. De overige 281 waren terugvangsten van vogels die al eerder van een ring waren voorzien.

Oeverzwaluwen bij Kiefkampen | R. den Hartog

Hieronder bevonden zich Oeverzwaluwen die eerder in dezelfde kolonie geringd waren (vermeld als eigen wand) of in andere kolonies. Een aantal gegevens van het ringonderzoek staat vermeld in de Figuren 2 t/m 5.

Evaluatie

Van de zeven meestal bewoonde wanden waren er vijf bezet. Eén kolonie bleef onbewoond. Bij enkele broedwanden was het knelpunt, dat zij niet waren onderhouden. Er moet in de toekomst beter gecontroleerd worden of gedane toezeggingen worden nagekomen. Begin maart moet er nogmaals worden nagevraagd of het beheer is uitgevoerd. Ondanks het voorgaande waren er toch nog iets meer broedende Oeverzwaluwen dan in 2019. Een schrale troost. Hopelijk kunnen we samen met degenen die zich inzetten voor de Oeverzwaluwen volgend jaar met een nog beter resultaat uit de bus komen.

Dank

Alle tellers van oeverzwaluwwanden worden weer hartelijk bedankt voor hun medewerking. Engbert van Oort verstrekke de ringgegevens.

Figuur 2. Oeverzwaluwkolonies in de regio en aantal geringde exemplaren.

Locatie en gemeente	Aantal			
	nesten	gevangen	nieuw geringd	terugvangst
Cito Horstermeer (Nederhorst den Berg)	260	541	505	36
RWZI bij Wolfskamer (Huizen)	112	163	129	34
Zanderij Crailo (Hilversum)	12	82	62	20
Totaal	384	786	696	90

Figuur 3. Aantal terugvangsten bij Cito Horstermeer van al eerder geringde Oeverzwaluwen met herkomst en ringjaar.

Herkomst Cito Horstermeer	Aantal terugvangsten						
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Zelfde kolonie		1	1	18	23	43	95
Groeve Oostermeent						2	
Kiefkampen					3		4
RWZI Huizen						1	
Zanderij Crailo						1	
Haarrijnse Plas Utrecht			2	4	1	43	
Zwaanshoek Hoofddorp							1
Almere					1		

Figuur 4. Aantal terugvangsten bij de RWZI Huizen van al eerder geringde Oeverzwaluwen met herkomst en ringjaar.

Herkomst RWZI Huizen	Aantal terugvangsten						
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Zelfde kolonie			1			3	9
Groeve Oostermeent					2	2	
Oostdijk Naarden					2		
Ooievaarsplas Lelystad					1		
Kiefkampen							3
Haarrijnse Plas Utrecht				1	1		
Almere							1
Cito Horstermeer	1						
Zwaanshoek Hoofddorp						1	
Kamperhoek Dronten							2

Figuur 5. Aantal terugvangsten in de Zanderij Crailo van al eerder geringde Oeverzwaluwen met herkomst en ringjaar.

Herkomst Zanderij Crailo	Aantal terugvangsten						
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Zelfde kolonie				1			2
Cito Horstermeer						2	
Oostdijk Naarden					2		
RWZI Huizen						1	
Haarrijnse Plas					1		
Almere					2		
Groeve Oostermeent						1	
Kiefkampen					1		6